2. European Commission. Zero Pollution Action Plan. URL:https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_en (дата звернення: 14.10.2026).
3. Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives. URL:https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/98/oj (дата звернення: 14.10.2026).
4. Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. URL:https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1992/43/oj (дата звернення: 14.10.2026).

УДК 340.12

ПАЗІЙ Т.В., магістрант
Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.,** д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА: НАУКОВІ ПОНЯТТЯ ЯК МЕТОД ЮРИДИЧНОГО МИСЛЕННЯ

У тезах розглянуто роль наукових понять у юридичному мисленні. Розкрито їх значення для розуміння правових норм, аналізу суспільних відносин і вирішення юридичних питань. Окрему увагу приділено таким поняттям, як право, справедливість, свобода та відповідальність, а також їх впливу на формування аргументованої правової позиції.
Ключові слова: філософія права, юридичне мислення, наукові поняття, правові категорії, справедливість, правова аргументація.

Юридична діяльність потребує не лише знання законів, а й уміння правильно розуміти їхній зміст. Одна й та сама правова норма в різних обставинах може викликати запитання щодо її застосування. Юристу доводиться з’ясовувати, які права має людина, у чому полягає її відповідальність і чи відповідає певне рішення вимогам справедливості. У таких випадках важливу роль відіграють наукові поняття, за допомогою яких можна впорядкувати інформацію, пояснити правові явища та обґрунтувати власні висновки.

Наукові поняття не варто сприймати лише як терміни з підручників. Вони допомагають відокремити головне від другорядного та побачити зв’язки між різними явищами. Наприклад, поняття «правопорушення» дає змогу визначити, які ознаки має протиправна поведінка, а поняття «юридична відповідальність» допомагає з’ясувати, які правові наслідки можуть настати за порушення встановлених вимог. Без чіткого розуміння таких категорій складно правильно оцінити обставини справи.

Особливе місце в юридичному мисленні посідає поняття права. Його зміст не обмежується сукупністю законодавчих приписів. Філософія права також досліджує зв’язок права зі свободою людини, справедливістю, рівністю та моральними цінностями. Саме тому юристові важливо розрізняти питання про те, що формально передбачено законом, і питання про те, наскільки відповідне регулювання узгоджується з основними правами людини. Такий підхід дає змогу глибше зрозуміти призначення правових норм і значення їх належного застосування [1].

Показовим є поняття справедливості. Воно часто використовується в юридичних документах і професійних дискусіях, проте його зміст не завжди можна визначити однозначно. Наприклад, під час вирішення спору сторони можуть по-різному оцінювати справедливість розподілу майна або розмір відшкодування завданої шкоди. Завдання юриста полягає в тому, щоб не обмежуватися особистими переконаннями, а зіставити обставини справи з нормами права, принципами рівності та відповідними правовими позиціями. Отже, наукові поняття допомагають перетворити загальні міркування на послідовну аргументацію.

Важливими для юридичного мислення є також поняття свободи й відповідальності. Свобода передбачає можливість людини самостійно приймати рішення та діяти в межах, установлених правом. Відповідальність, своєю чергою, пов’язана з обов’язком відповідати за власні дії та їхні наслідки у випадках, передбачених законодавством. Розуміння співвідношення цих категорій допомагає аналізувати складні правові ситуації, у яких потрібно врахувати як права окремої особи, так і інтереси інших людей та суспільства.

Наукові поняття мають значення і для тлумачення законодавства. Закон не завжди містить готову відповідь на кожне практичне запитання. Іноді потрібно врахувати мету правового регулювання, зміст суміжних норм і загальні принципи права. Якщо юрист неточно використовує терміни або не розрізняє близькі за значенням категорії, це може призвести до помилкових висновків. Тому в юридичній освіті важливо розвивати не тільки здатність запам'ятовувати визначення, а й уміння застосовувати їх під час аналізу конкретних справ [2].

На мою думку, значення наукових понять особливо помітне тоді, коли юрист стикається з неоднозначною ситуацією. У такому разі недостатньо просто знайти відповідну статтю закону. Потрібно зрозуміти її зміст, встановити зв'язок із фактичними обставинами та пояснити, чому обраний варіант вирішення є юридично обґрунтованим. Саме понятійний апарат допомагає побудувати таке міркування послідовно й уникнути поверхневих оцінок.

Отже, наукові поняття є важливими знаряддями юридичного мислення, оскільки допомагають аналізувати правові явища, тлумачити законодавство та аргументувати рішення. Їхнє значення полягає не в механічному запам'ятовуванні визначень, а в умінні використовувати їх у практичній діяльності. Для майбутнього юриста знання основних категорій філософії права є необхідною умовою формування самостійного, послідовного й обґрунтованого професійного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник. Львів: Край, 2007. 192 с.

УДК 349.6

КАЛДИБАЄВА Н., магістрантка
Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У публікації розглянута проблема реалізації та захисту екологічних прав громадян у зарубіжних країнах. Проаналізований міжнародний досвід демонструє, що ефективний захист екологічних прав передбачає поєднання спеціалізованого судочинства, альтернативних способів вирішення спорів і міжнародних механізмів захисту прав людини. Для України особливе значення має врахування практики ЄСПЛ під час удосконалення національного законодавства та правозастосування. Водночас основний захист екологічних прав має забезпечуватися на національному рівні, тому необхідно підвищувати ефективність роботи державних органів і судів. Це сприятиме належному захисту громадян від негативного впливу забруднення довкілля та забезпеченню їхніх основоположних прав.

Ключові слова: екологічні права, реалізація прав, захист прав, міжнародні механізми захисту, ефективний захист.

Міжнародне співтовариство приділяє значну увагу охороні довкілля, раціональному використанню природних ресурсів і створенню безпечних умов життя людини. Екологічна політика розвинених держав спрямована не лише на подолання наслідків забруднення, а й на запобігання екологічним проблемам та збереження природної рівноваги. Зарубіжні країни використовують різні механізми захисту екологічних прав громадян. До них належать адміністративні та судові процедури, створення спеціалізованих екологічних судів і окремих палат у судах загальної юрисдикції. Така спеціалізація сприяє підвищенню компетентності суддів, оперативності розгляду справ і якості судових рішень.

У європейських країнах важливим інструментом державного управління є екологічні угоди, які застосовуються, зокрема, у Нідерландах і Німеччині. Вони передбачають зменшення шкідливих викидів, контроль небезпечних речовин, скорочення відходів та їх повторне використання. Водночас пріоритети екологічної політики держав відрізняються: у